

nikakršnih podatkov o načinu oblačenja v 19. in na začetku 20. stoletja (zlasti na Štajerskem).

Do danes je za folklorne skupine opravila preko štirideset raziskav, ki zajemajo celotno slovensko narodnostno ozemlje, pri čemer je treba še posebej poudariti raziskave na dvojezičnem ozemlju avstrijske Koroške. Vse potekajo na terenu in po arhivih, vselej s pomočjo članov posameznih folklornih skupin; skupine terensko delo omogočajo tudi gmotno. Vedno so opravljene z mislijo, da rezultati niso namenjeni le skupinam, da si po njih izdelajo kostume za nastopanje, ampak bodo, ko bodo objavljene, rabile tudi širšemu krogu ljudi.

Prav njene terenske raziskave so omogočile izpolnitev načrtov nekdanje Zveze kulturnih organizacij Slovenije, da oblačilno kulturo Slovencev predstavi v obliki posebnih map. Iz prvotnega načrta, po katerem bi mape (serija *Slovenska ljudska noša v besedi in podobi*) prinašale le barvne podobe in kroje, so se objave razširile, tako da sleherna poleg risb, krojev in fotografij prinaša strokovno študijo o načinu oblačenja na določenih geografsko zaokroženih območjih (*Dobropolje* 1986, *Slovenska Istra* 1987, *Kozjansko* 1988, *Kostel* 1989, *Zilja* 1991, *Bela krajina* 1993 in 1999, *Litijsko Posavje* 1994, *Notranjska* 1995, *Prekmurje* 1996).

Dr. Marija Makarovič oblačilno kulturo obravnava razvojno, upoštevajoč socialno strukturo prebivalstva, in prinaša tudi opise načinov oblačenja človeka v koledarskem in življenjskem krogu. Poleg del, ki so izšla znotraj zgoraj omenjene

knjižne serije, je podobno strukturirana dela, namenjena tudi folklornim skupinam, objavljala pri drugih založnikih – kot samostojne publikacije ali kot razprave v zbornikih. Leta 1988 je izšla *Narodna nošnja – Gorenjsko (Rateče)*, 1996 *Oblačilna kultura slovenskega kmečkega prebivalstva v Rožu*, 1996 *Oblačilna kultura med Muto in Kaplo*, 1999 *Oblačilna kultura slovenskega kmečkega prebivalstva v Podjuni*, 1999 *Oblačilna kultura kmečkega prebivalstva na Tolminskem*, 2000 *Oblačilna kultura kmečkega prebivalstva v Zgornji Vipavski dolini in na Gori*, 2003 *Oblačilna kultura v Lancovi vasi in okolici*, 2004 *Oblačilna kultura v občini Velika Polana*. Obsežna poglavja o oblačilni kulturi sestavljajo tudi vse njene monografije.

In še nekaj. Dr. Marija Makarovič ne raziskuje in piše zaradi svojega znanstvenega erosa. Ko jo skupine prosijo za pomoč, sprejme nalogo tudi zato, ker ima vedno pred očmi mlade, ki v teh skupinah sodelujejo. Želi jim pomagati, ker se zaveda, da jih delo v skupini lahko odvrača od različnih oblik zasvojenosti.

Še več kot dvajset raziskav,² po katerih so posamezne folklorne skupine izdelale svoje kostume, čaka, da zagledajo luč sveta tudi v knjižni obliki. Dr. Mariji Makarovič želimo, da se ji v prihodnjih letih tudi ta prizadevanja uresničijo. Avtor prispevka se ji za njeno neprecenljivo delo v imenu vseh folkloristikov iskreno zahvaljuje.

Datum prejema prispevka v uredništvo: 24. 2. 2006

Drugi članki ali sestavki/1.25

Tanja Tomažič

O KARNEVALU V CERKNICI LETA 2006

Etnologi vedo, če drugače ne, vsaj iz literature, kako se nekaterih ljudi okoli pusta prime orgiastično počutje. Kar preberite si Kureta, ki pravi že kar na začetku, da »v splošni zavesti pa velja pustni čas še zmeraj za nekaj posebnega, ko marsikje 'ponorijo'«. In večkrat ko to prebereš, bolj se ti zdi, da je bil dr. Kuret res pravi strokovnjak za pustne norčije.

Ne verjamem, da so se udeleženci pustovanja v Cerknici, katera je nabrala prizadevna tajnica društva, kaj posebno ozirali na Kuretove zapiske, a tisti maloštevilni, ki smo se končno znašli skupaj, smo jih imeli bržkone že v krvi.

Menda ni prepovedano, da se naštejemo: 1. tajnica Zora, ki je vzorno pripravila vse, kar smo videli, pojedli in prestali, 2–4. družina pridruženega etnologa (Marko, Sonja in Aljaž) po duši, ki se je izkazal že pri zadnjem posvetu SED v Zagrebu oktobra 2005, 5. etnologinja Branka, ki je nekdanj delala na cerkniškem območju, sedaj pa v vladnih službah, 6. ljubiteljica stroke Vida, 7. mladi etnolog Miha, ki bo, po nagovarjanju vseh v družbi, v najkrajšem času diplomiral, 8. etnolog – rodoslovec Leon, ki deluje na cerkniškem območju, in smo ga srečali na licu mesta, na karnevalu, 10. arhitekt Marjan, nekdanji muzealec, ki prebiva v Begunjah pri Cerknici, in smo ga po vsej sili zbežali na plano, da se je vsaj ob koncu pojavil na naši zadnji postaji, v gostilni pri Pavu, in 11. kronistka Tanja, etnologinja od začetka do konca. Nekaj udeležencev je

bilo še posebej povabljenih, a so se opravičili, kar smo drugi udeleženci sprejeli z velikim obžalovanjem. Le kje so bili vsi študenti in muzealci? Vsak na svojem pustovanju?

Prvi zbor udeležencev je bil v gostilni Portus na Uncu, kjer smo se zbrali, prevzeli VIP vstopnice in se dogovorili za nadaljnji itinerarij. Da bi ne bili podobni ostali raji, ki si je, po našem strokovnem mišljenju, izbrala za pustno nedeljo samo in izključno ogled cerkniškega karnevala, smo si dan osladili še z obiskom domačega muzeja gospoda Vekoslava Kebeta v Dolenji vasi. Posedeli smo ob imenitni maketi cerkniškega jezera, ki je narejena tako, da še največjemu nejevernežu pokaže, kako se voda zлива in izliva po travnikih, slišali smo zgodbo o ljubimcih iz dveh gradov, ki sta žalostno končala zaradi zlobe dekletovega očeta, in še in še. Iz gospoda Kebeta, ki je z laserskim svinčnikom krožil po naseljih in nas opozarjal na kraje in letne čase, je vrelo, in ko je končal s pripovedjo o jezeru, nas je povabil v prostor, kjer »imam še multivizijo!« Branka, ki se je pred leti kot urbanistka pri podjetju AREA ukvarjala s Cerkniškim jezerom, je povedala nekaj podatkov o skrbi za območje, ki je varovano, a kljub temu silno ranljivo in je bilo že večkrat deležno nepravne obravnave.

Seveda smo bili na multiviziji edini gledalci, a takoj nam je bilo jasno, da so ob poletnih dnevih bržkone vse klopi zasedene z gosti, ki se pripeljejo z upokojenskimi in šolskimi ekskurzi-

jami. Video se je vrtel z muziko in izjemnimi zvočnimi efekti, ki so jih naredili strokovni pomočniki gospoda Kebeta.

Po naključju sem sedela zraven kolega Leona, in moram reči, da me je najprej presenetilo, ko je ob prikazu jezerskih ptičev, ki so pridno peli po mikrofону, rekel: »Kdo ve, pa me res zanima, če bomo videli še tukulico?« Pa je nismo, kot je ni videl Zlatko Šugman v filmu »Pod njenim oknom«. A tako jo poznamo vsaj po imenu.

Za ptiči in ribami so prišli na vrsto še ljudje, domnevam, da bližnji in daljni sosedje gospoda Kebeta. Bili so ribiči, kosci, sprehajalci kar tako, kazali so se pred kamero, kot so jim naročili, in sosed Leon je govoril: »Ta je moj peti bratranec.« In čez čas spet: »Ta je moj tretji bratranec.« Vmes so bile še druge tete, a bratranci so si vztrajno sledili po številkah. Končno je bilo filma konec in smo šli pogledat še cerkniški drevak, ki ga je lastnoročno stesal sam gospod Kebe, kar je bilo ovekovečeno tudi na filmu. Na vsak način monumentalno delo, čoln, s katerim so lahko vozili vole skupaj z vozom. Leon je bil nekoliko kritičen: »Včasih so to izdoblili vse na roke, sedaj je naredil na stroj!«. To pripombo sem vzela za nekotikanj deplace – kdo pa bo danes še stružil na roko, če ima zraven mašino!

Poglavitno opravilo gospoda Kebeta je bržkone muzejsko opismenjevanje neukih, kar mu gre izvrstno od rok, a zraven se domači kljub temu preživljajo še z bifejem. Ni ga človeka, ki bi si ne zaželel živeti v takem okolju: ko stopi iz hiše, se zagleda v cerkvico, ki je sosedna prijazne domačije, tako nekako kot Prešernov sv. Marko.

Naj je bilo pri Kebetu še tako prijetno, končno se je bilo treba odpraviti proti Cerknici, kjer naj bi se ob 12.32 začel karnevalski sprevod. Obiskali smo še cerkniško znamenitost, Krpanovo razstavišče, kjer pa so nas pričakali priložnostni sorodniki cerkniških butalcev – ptujski kurenti, kakor jih je posnel pred leti Bojan Adamič.

Leon, ki je vedel, kam naj nas pelje, nas je spretno vodil po cerkniških poteh, kjer so se že nabirali obiskovalci. Kadar sem prišla v njegovo bližino, mi je nekam zarotniško pokazal kakšnega mimoidočega in ga označil za bratranca s številko. Ker pa je bilo treba hitro naprej, ga nisem mogla vprašati, kdo je to in kaj pomenijo te označbe. Pa tudi tega se ne spomnim, da bi si bila oba izmenjala kakršen koli znak, da se poznata. Mogoče sta si, pa nisem opazila. Hodili smo previdno med ljudmi ob glavni cesti in končno prišli so cilja: Mercatorjevo svetišče je na ravni terasi gostilo gledalce. Tja smo se namenili, pa nas je pred vhodom skoraj ustavil stražar. A smo imeli srečo, ker je Branka ravno pred vrati srečala cerkniškega funkcionarja in pod njegovim varstvom smo lahko vstopili. Šele na vrhu sem opazila, da so se po terasi sprehajali posebne vrste ljudje, označeni z velikimi pripontkami, kjer je bila poleg napisana VIP še številka. To nam je umanjalo, kdo ve iz kakšnega vzroka. Nekdo v tej verigi priprav je pozabil na razpoznavni znak.

Sonce, ki smo ga vse dopoldne hvalili, so kmalu po začetku karnevalske parade zakrili črni oblaki, začelo je pihati in po dveh urah stanja na odprtem se je večina vipovcev umaknila v notranjost. In tam je bilo kaj videti: miza se je šibila pod dobrotami in bolj ko so si gostje z njimi stregli, več novih so prinašali, kot na pravo mizico, pogrni se! Seveda je bilo logično, da smo si postregli tudi etnologi, dasiravno nismo

Mizica, pogrni se! Na terasi Mercatorja. Deležni so jo bili VIPovci. Foto: Tanja Tomažič, 2006

imeli razpoznavnih pripontk.

Cerkniški karneval bi zaradi svojih mask oziroma likov, ki so jih ustvarili domačini, ki vsekakor niso anonimni, zaslužil posebno obravnavo. Dokler so imeli veliko podporo v Brestu, se ni bilo bati za njegov obstoj, ko pa so se začele tranzicijske ekonomske težave, so se tudi v Cerknici najbrž morali posebej potruditi, da so našli nove poti za obstoj. Marsikateri lokalni karneval, ki si je v nekaj letih pridobil ime tradicionalni, je že propadel. Cerknici vladajo očitno pametni ljudje.

Dokler smo še gledali pustni sprevod in pridno slikali, vsekakor upam, da je kolegu Mihi uspelo bolje kot meni, so se Leonu še kar sem pa tja pojavljali kakšni znanci, kar je bilo razumljivo, saj je skoraj domačin, pa tudi kakšen bratranec s številko. Končno sem imela čas, da sem ga vprašala, kako je s številkami, pa se je izkazalo, da je priznan rodoslovec, da ima torej svoje sorodnike v malem prstu. Številka je pač pomenila, iz katerega kolena ga je izbrskal. Moram pa priznati, da ne vem, ali so ga vsi ti sorodniki poznali, saj jih mora imeti res veliko. »Ampak še več jih ima pa ing. Hawlina!« je suho pripomnil. Skratka, raziskovati svojo rodovino ni samo to, da poiščeš po dve babici, štiri prababice, osem praprababic in tako naprej, ampak se ti nenavadno povečujejo še najrazličnejši bratranci in sestrične in nenadoma si v sorodu z ljudmi, ki si jih bržčas sploh nisi želel, ali pa si morda oni ne želijo, da se imaš za njihovega sorodnika.

Naj bo to poglavje o rodoslovju samo mala stranpot, ki se je po naključju pripetila na cerkniškem karnevalu. Kolega Leon bo imel gotovo kakšne pripombe na moje razglabljanje, pa bi bilo mogoče še najbolje, da nam stvar podrobneje razloži, ko se bomo vipovci spet kdaj dobili, nemara kar na kakšnem predavanju v okviru Slovenskega etnološkega društva.

Končna postaja našega pustovanja je bila gostilna Pav na Rakeku. In tja sem končno priklicala kolega Marjana, ki je nekaj arhitekturil v Slovenskem etnografskem muzeju v Ljubljani. Toliko časa je že v Begunjah, da je že skoraj domačin, pustna sobota pa je na njem pustila veliko hujše sledi kot na nas ves nedeljski karneval. Res je bil junak, da se je prišel pokazati in pogledat stare znance.

In da ne bi nosili zoprnih vsakdanjih obrazov, smo si po večerji nataknili maske in se poslikali, za pouk in v zabavo mlajšim, ki nas bodo morda naslednje leto posnemali.

Datum prejema prispevka v uredništvo: 20. 3. 2006